

İLKÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR (RESİM-İŞ) EĞİTİMİNDE DEĞERLENDİRME SORUNU*

Abdullah AYAYDIN

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Resim-İş Öğretmenliği

ÖZET

Genel eğitim içinde yer alan alanlardan biri olarak Resim-İş eğitimi bazı konularda kendine has özelliklere sahiptir. Bu alanın kendine has özelliklerinin ön plana çıktığı konulardan biri de ölçme ve değerlendirme işlemidir. Değerlendirme işlemi kesin kriterlerin olmayışı yüzünden bazı güçlükler yaşanabilmekte ve bu güçlükler bazen de sorunlara dönüşebilmektedir. Bu araştırmanın genel amacı; Resim-İş eğitiminde ölçme-değerlendirme işlemi yaşanan güçlükleri ortaya koymak, bunlar üzerine tartışmak, bu konuda yapılan çözüm arayışlarını tanıtmak ve öneri sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Görsel Sanatlar Eğitimi, Resim-İş, Ölçme ve Değerlendirme.

ABSTRACT

Visual Art Education has own properties in some subjects as an area in general education. One of these properties is evaluation and assessment process. Since there are not any exact criteria in assessment, there will be some difficulties in it. These difficulties sometimes transforms into problems. The main purpose of thus study is to find difficulties in assessment in Visual Art Education, to discuss about these, to recognize solution of this problem and to present a proposal.

Key Words: Visual Art Education, Evaluation and Assessment

* Bu makale herhangi bir teze dayanmamaktadır ve herhangi bir konferansta sunulmamıştır.

GİRİŞ

Eğitim, öğrenci davranışlarında bazı değişiklikler meydana getirmek için yapılar ve eğitim alan bireylerde eğitim sürecinin sonucu olarak bazı istedik davranışların oluşması beklenir (Başaran,1992:17). Öğrencinin göstermesi istenilen davranış örneğinin tanımlanması ise eğitimde amacı oluşturur (Mager,1967:3). Buna göre; bireyde gelişmesi istenilen davranış biçimine bireyin ne derece ulaşabildiği eğitimin başarı derecesini gösterir. Başarıya ulaşıp ulaşmadığımız ya da ne kadar ulaşabildiği ise ölçme değerlendirme sonucunda anlaşılabilir. Bu yüzden eğitimde başarının ölçülmesi eğitimin verimini kontrol altında tutmak ve artırabilmek açısından önemlidir.

Genel eğitimi oluşturan alanlardan biri de görsel sanatlar (Resim-İş) eğitimidir. Sanat eğitiminin her birey için gerekliliği artık tartışılmaz bir gerçektir. Çünkü, sanat bir imgenin ve sembol yüklü bir dünyanın anlamını çözebilmeleri ve onu anlayabilmeleri için bütün öğrencilerin çeşitli yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı eder. Bu, sanatı genel eğitim programının bütünleşik bir parçası olarak gerekli kılar (NAEA,1994:3).

Bir eğitim alanı olarak görsel sanatlar eğitiminde de amaçlara ne kadar ulaşıp ulaşılamadığının bilinmesi için değerlendirme işlemine ihtiyaç vardır. Fakat, bu alanın kendine has bazı özellikleri ölçme ve değerlendirmede çeşitli zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır. Sanatta "başarı", "yetenek" ya da "yaratıcılık" ölçülebilir mi? Sanat eğitimcisi değerlendirme yaparken kendisini kişisel beğenisinden soyutlayabilir mi? Bu ve buna benzer soruların net cevabının olmayışı zorlukları sorunlara dönüştürebilmektedir. Bu yüzden görsel sanatlar eğitimi, ölçme değerlendirme işleminin en zor olduğu alanlardan biridir. Görsel sanatlar eğitiminde hem ölçülen hem ölçme değerlendirme işlemi yapan kişiden (öğretmen) hem de kullanılan öğretim yönteminden kaynaklanan güçlükler vardır.

Bu araştırmanın genel amacı; Resim-İş Eğitiminde ölçme-değerlendirme işleminde yaşanan güçlükleri ortaya koymak, bunlar üzerine tartışmak, bu konuda yapılan çözüm arayışlarını tanıtmak ve öneri sunmaktır. Ayrıca, bu çalışma; Resim-İş Eğitimi derslerinin ilköğretim okullarında, hedefine, amacına ve geliştirmesi gerektirdiği davranışlara uygun işlenip işlenmediğine yönelik bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

1. Görsel Sanatlar Eğitiminde Amaç

Eğitim, bilinen tanımıyla, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istedik değişime meydana getirme sürecidir (Ertürk,1972:12). Tanımdan anlaşıldığı üzere bireyin davranışlarında meydana gelmesini istenilen değişikliğin önceden tasarlanmış ve tesadüflere bağlı kalmadan istenilen yönde

olması gerekmektedir. Dolayısıyla okuldaki öğrenmelerin maksatlı öğrenmeler olması gerektiği, okulda gerçekleştirilen davranış değişmelerinin öğrenciye bazı kişilik özellikleri kazandırmak için yapıldığı (Özçelik, 1981:33) anlaşılmaktadır. Yıldırım'a (1981:1) göre ise eğitim üç boyuttan oluşur. *Birincisi*, belki de en başta geleni, amaçlardır. *İkincisi* müfredat programı, *üçüncüsü* değerlendirmedir.

Görüldüğü gibi eğitimin bir amaca varmak için yapıldığı tartışmasızdır. Başka bir deyişle "Niçin öğretiyoruz?" sorusuna verilen cevap öğretimin amacını oluşturmaktadır (Küçükahmet, 2003:12). Bu açıdan bakıldığında bir dersin öğretiminde amaçların çok önemli olduğu anlaşılmaktadır. Öyleyse, eğitim içinde yer alan her dersin, dersin içinde yer alan her türlü etkinliğin dersin amacına ulaşması için yapılması gerekmektedir. Buna göre; dersin amaçları ile davranış değişikliği arasında sıkı bir ilişki görülmektedir. Amaçlar belirsiz ise ders içinde yer alan etkinliklerde de belirsizlik ve karmaşa olabileceği açıktır.

Konuyla ilgili olarak görsel sanatlar eğitiminde yer alan ders amaçlarına bakıldığında bazı belirsiz amaçlar görülebilmektedir. Örneğin, ilköğretim ikinci kademe Resim-İş programında (MEB,2000:17) " Sevginin ve yaşama sevincinin ne olduğunu kavrayabilme", "Doğadaki güzellikleri görerek edindiği izlenimleri çalışmalarına aktarabilme" gibi amaçlar yer almaktadır. Bunların görsel sanatlar eğitimi dersinin amaçları arasında yer alması gerekir mi? sorusu şöyle dursun. ölçülebilirlik açısından baktığımızda ölçülmesi zor davranışlar olduğu görülmektedir. Çünkü, geniş ve göreceli amaçlardır. Bu davranışın ölçülebilmesi için dersten önceki ile dersten sonraki ölçümün bilinmesi ve aradaki farkın ortaya konması gerekebilir. Değerlendiren kişinin ise olması gereken düzeyi önceden belirlemesi gerekmektedir. Bu da mümkün görünmemektedir.

2. Görsel Sanatlar Eğitiminde Ölçme ve Ölçülebilirlik

Ölçme ve değerlendirme işlemine görsel sanatlar eğitimi açısından bakıldığında bazı zorluklar ya da sorunlarla karşılaşılabilir. Bu zorluklardan biri, belki de en başta geleni, ölçme işleminin de yaşanan zorluklardır.

Yıldırım'a (1983:2) göre; Ölçme bize sadece bir şeyin niceliğine ilişkin bilgi verir; bu bilginin yeterli olup olmadığı, istenilen nicelik ve türden olup olmadığı ise bir değerlendirme sorunudur. Küçükahmet'e (2003:191) göre ise; ölçme, özelliğin miktarını gösterir, değerlendirme ise bu miktarın yeterli olup olmadığını ya da amaca uygun olup olmadığını belirtir.

Görüldüğü gibi, ölçme işlemi ile değerlendirme işlemi arasında sıkı bir ilişki vardır. Değerlendirmenin yapılabilmesi için ölçme işlemine ihtiyaç vardır. Öyleyse, ölçme yapılmadan değerlendirmenin yapılamayacağı açıktır.

Neleri ölçmek mümkündür? Bu sorunun cevabı "Herhangi bir miktarda mevcut olan herşey ölçülebilir" şeklinde olacaktır. Yalnız bu cümle mevcut olan her şeyin

ölçüldüğünü değil, miktar olarak mevcut olan her şeyi ölçülebildiğini söylemektedir. Böylece, bazı durumlarda başarıyı iyi bir şekilde ölçmenin mümkün olmadığını fakat vazifeyi en iyi şekilde yapabilmek için güvenilir ölçme araçları bulmak sorunu ile karşı karşıyayız (Micheels-Karnes,1968:12).

Gerçekleştirilmek istenen davranış değişikliğinin bazı özellikleri vardır. Bunlardan biri gerçekleştirilmek istenen yeni duruma göre değiştirilecek olan davranışın gözlenebilme olanağı ile ilgilidir (Tekin,1982:8).

Özçelik'e (1981:2) göre; öğrenme ürünü olan davranışlar üç kısımdır. Öğrenilen insan davranışlarından bir kısmı devimsel, bir kısmı bilişsel ve bir kısmı duyuşsal yönü baskın olan davranışlardır. Okullar genel olarak bilişsel nitelikteki davranışların kazandırılmasına daha çok önem vermektedirler. Oysa, okul programlarında beden eğitimi ve atölye dersleri gibi devimsel yönleri, güzel sanatlar ve ahlak dersleri gibi duyuşsal yönleri ağır basan davranışların kazandırılmasına öncelik tanıyan dersler de yer almaktadır.

Görsel sanatlar eğitiminde kazandırılmak istenen davranış ölçülebilir mi ?

Görsel sanatlar eğitiminde ölçmeden çok derecelendirmeden bahsedilmektedir. Derecelendirme verilen bir ölçüte göre öğrencinin gelişimini (tek proje) ya da onların ürününü değerlendirme sürecidir (Stokrocki,Kırışoğlu,1996:43)

İlköğretim Resim-ış eğitimi programına bakıldığında gözlenmesi ya da betimlenmesi çok zor olan davranış değişiklikleri karşımıza çıkabilmektedir. Örneğin, ilköğretim ikinci kademe Resim-ış programında "Güzel sanatların önemini ve gerekliliğini kavrayabilme", "Yakın ve uzak çevredeki sanat olaylarına ilgi duyuş" (MEB,2000:17) gibi amaçlar yer almaktadır. Yukarıdaki bilgilere göre, bu amaçlara ne kadar ulaşabildiği anlaşılması için davranış değişikliğini gözlemlenebilmesi ve ölçülebilmesi gerekmektedir. Ancak bu davranışların bir dereceye kadar gözlemlenebilse de kesin kriterlerle ölçülmesi mümkün görünmemektedir.

3. Görsel Sanatlar Eğitiminde İçerik ve Değerlendirme

Daha önce belirtildiği gibi, eğitimin belirli amaçlar doğrultusunda yapılması önemlidir. Amaçlara ulaşıp ulaşamadığı ya da ne kadar ulaşıldığını bilmek ise eğitimin kontrollü ve bilinçli yapılması için kaçınılmazdır.

Hedeflere ulaştıracağı düşüncesiyle düzenlenen öğrenme yaşantılarını öğrenciye kazandırmak için yapılan çabaların etkili olup olmadığı hakkında bilgi edinmek gerekir. Acaba öğrencide oluşturulması gereken davranış ne derece gerçekleşti ? Bu soruya geçerli ve güvenilir bir cevap bulmaksızın sürdürülüp giden eğitim çabalarının etkili olup olmadığı bilinemez (Tekin, 1982:24).

Anlaşıldığı üzere, eğitim-öğretim aktivitelerinin ne kadar etkili olduğunu başka bir deyişle eğitimde ne kadar başarılı olduğunu bilmesi gerekmektedir. Başarı

derecesinin bilinmesi ihtiyacı sonucu olarak da “ölçme” ve “değerlendirme” kavramları karşımıza çıkmaktadır.

Görsel sanatlar eğitiminde değerlendirme yapılabilmesi için ölçme yapabilmese, “neyi ölçüyoruz” sorusuna da cevap verilmesi gerekmektedir. Bu soruya cevap verebilmesi için ayrıca görsel sanatlar eğitiminde belirli (standart) bir içeriğin (muhteva) olup olmadığını ya da içerik konusunda uzlaşma olup olmadığının bilinmesi gerekli görülmektedir. Çünkü, “neyi ölçüyoruz” sorusu aynı zamanda “ne öğrettik” ya da “öğretmeye çalıştığımız muhteva ne” sorusunu da beraberinde getirmektedir. Öyleyse görsel sanatlar eğitimin içeriği ne olmalıdır ve nasıl öğretilmelidir ?

Günümüzde uygulanmakta olan Resim-İş dersi için; Boydaş (1996:8) bu dersin görsel sanatlar eğitimini genellikle kağıt, kalem ve boyaya indirgeyen atölye ağırlıklı yaklaşımlardan oluştuğunu, bunun yetersiz ve yanlış bir yönlendirme olduğunu; böyle bir anlayışın diğer disiplinlerden kopuk, üç boyutlu tasarıma yer vermeyen, fikri boyutu olmayan, öğrencinin tasarım gücünü sınırlayarak onları görsel sanatlar eğitiminden soğutan bir yaklaşım olduğunu belirtmektedir.

Uçan’a (1996:130-131) göre; görsel sanatlar eğitimi, kavramsal temeller ve kuramsal model bakımından yeterince sağlam ve tutarlı bir çerçeveye oturtulmalıdır. Düzeyi, süreci ve içeriği ne olursa olsun, sanat eğitimi temelde “*genel, özengen ve mesleki*” olmak üzere üç ana amaç doğrultusunda tasarlanıp gerçekleştirilmesi gereken bir eğitim alanıdır.

San’a (1995:13) göre; en temel sorunlarımızdan biri sanat eğitimi dersleri adı altında sanatı bütüncül anlamıyla işleyen derslerin henüz örgün eğitimde programlara girmemiş olmasıdır. Resim-müzik gibi ayrı ayrı yapılan dersler yerine el becerilerini, el uğraşlarını ve üç boyutlu çalışmalarını da içeren, müzikli, danslı, dramalı sanat eğitimi dersleri olmalıdır.

Gökaydın’a (1996:28) göre ise; “Gerek uygulama metodu, gerekse içerik olarak hiçbir yararı olmayan Resim-İş dersi, isminden başlayarak kesin bir çizgi ile sanat eğitiminden ayrılmalı ve hatta bu dersin bütünü ile yerini almalıdır”.

Bazı sanat eğitimcileri -çoğu gelişmiş ülkenin tercih ettiği gibi- görsel sanatlar eğitiminin dört disiplinin birleşmesinden oluşan “Disipline Dayalı Görsel Sanatlar Eğitimi” anlayışına göre düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşe göre görsel sanatlar eğitimi; estetik, sanat tarihi, sanat eleştirisi ve uygulama alanlarının birleşiminden oluşmalıdır (Stokrocki, M-O. Kırıçoğlu, 1996).

Görüldüğü üzere, herşeyden önce günümüzde var olan Resim-İş dersinin içeriği yeterli görülmediği gibi, dersin olması gereken içeriği konusunda da tam bir uzlaşmanın olduğu söylenemez.

4. Değerlendirmede Yaşanan Sorunlar

Değerlendirme ölçme sonucunda oluşan niceliğin yeterliliği konusunda ortaya konan yargıdır. Değerlendirme bir ölçme sonucu ile bir ölçüt gerektirir. Ölçütsüz değerlendirme olmaz. Ölçüt önceden kesin olarak belirlenmiş standarttır, ya da gruba bağlı olarak çıkarılmış tipik bir puandır, normdur (Küçükahmet, 2003:192). Görsel sanatlar eğitiminde belirlenmiş ölçütler (standart) var mıdır?

Ölçütlerin kaynağının dersin amaçlarında aranması gerekir (Yıldırım, 1983:6). Dersin kazandırmak istediği davranışların ölçülmesinde kullanılacak değer yargısı ölçütü oluşturmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi burada davranışların gözlenebilirliği önem kazanmaktadır. Görsel sanatlar eğitimi için düşünüldüğünde; amacı "Güzel sanatların önemini ve gerekliliğini kavrayabilme (MEB,2000:17)" olan bir Resim-İş dersi sonunda, öğrencinin güzel sanatların önemini ne kadar kavrayabildiğini anlamak için seçmeli sorulardan oluşan bir test hazırlanıldığında bu test ile kaç soruya doğru cevap veren öğrencinin kaç puan alacağı önceden bellidir. Kaç puanın geçer not kabul edileceği ise değerlendirmenin konusudur. Yalnız görsel sanatlar eğitiminde yer alan konular ve amaçlar sonucunda oluşacak davranışlar için ölçüt belirlemek ve bu davranışları ölçmek burada olduğu kadar kolay görülmemektedir. Örneğin, amacı "Doğadaki güzellikleri görerek edindiği izlenimleri çalışmalarına aktarabilme (MEB,2000:17)" olan bir Resim-İş dersinde ölçüt ne olabilir? Hangi güzellikleri aktaran öğrencinin kaç puan alacağı belli midir? Benzer örnekler çoğaltmak mümkündür.

Görüldüğü gibi görsel sanatlar eğitiminde somut kriterler oluşturmak güçtür. Bu güçlük ise beraberinde bazı sorunlar getirmektedir. Bu sorunlardan biri değerlendirmede öğretmenin kişisel yargılarına göre ölçme yapmasıdır. Bu durumda öğretmenin sanatçı kişiliği devreye girebilmektedir. Çoğu zaman, öğretmen çalışmaların (davranışlara) beğenisine uygun düşüp düşmemesine göre değerlendirme yapmaktadır. Böylece, ölçme ve ölçütle karşılaştırma işlemi atlanarak direk değerlendirme yapılabilmektedir. Bu değerlendirme nesnel dayanaklara bağlı olmadığı için öğrenciler, öğretmene beğenilmek ve bazen de taklit etme yoluna gitmek durumunda kalmaktadır.

Öğrencinin derslere devamlılığı, disiplini, ahlaklılık, uysallığı değerlendirmede göz önüne alınması gerekir mi? Öğrencinin çalışma süresi içinde sergilediği her davranış kimi zaman bilmeden elde edilen her güzellik eğitim adına kabul görmekte öğretmen üzerinde etkili olabilmekte ve değerlendirmeye yansıtılabilmektedir (Kırışoğlu, 2002:203). Oysa değerlendirmeyi hedef davranışa ulaşıp ulaşamadığına göre belirlenmesi gerekiyorsa burada bir çelişki doğmaktadır. Artur'a (2001:194) göre ise; ilköğretimde öğrenci çalışmalarının değerlendirilmesinde dosya incelemeleri göz önüne alınmalıdır. Ancak dosyaların değerlendirilmesinde öğrencinin dönem içindeki etkinliklerinin niteliği yanında

çalışma temposu, arkadaşlarıyla olan ilişkisi, kavrama düzeyi ve yaratıcı gücü gibi değerler göz önünde bulundurulmalıdır.

Değerlendirmeyi “ saptanan hedefe göre çocuğun sergilediği davranışlardaki yeterliliği ölçmek” olarak alırsak, okul düzeyindeki değerlendirmede okul düzeyindeki planlanmış, formüleleştirilmiş çalışmalardan söz etmek gerekecektir. İşte bu tür değerlendirme ile görsel sanatlar eğitimi bağdaştırmak çok zordur, çünkü sanatın çalışma biçimi yöntemi öteki derslerden farklı olduğu gibi sonucun değerlendirmesi de kendi kuralları içinde olur. Öğretmenin sanatçı kişiliği onu değerlendirmede kolayca öznelliğe düşürür. Kendi beğenisini çoğu kez söz ve hareketle belli ettiği gibi nota da yansıtabilir. Önceden ne kadar hedef saptamırsa saptansın, bir sanatsal sorun bütün sınıfa birden yöneltilsin, sonuçta yine farklı çözümler ortaya çıkabilecektir. Bu nedenle denilebilir ki, görsel sanatlar eğitiminde hedefler çoğu kez saptandığı biçimde yürümez. (Kırıçoğlu, 2002:203).

Değerlendirme konusu görsel sanatlar eğitimi açısından ele alındığında diğer alanlara göre bir farklılık da, görsel sanatlar eğitiminde değerlendirme öncelikle çocuğun gelişimini gözleme amacına dönüktür ve uyarıcı, özendirici, geliştirici nitelikleri olması ve eğitsel bir değer taşımasıdır. Değerlendirmenin önemi öğrencinin yönlendirilmesi açısından önemlidir (Gel,1990:197).

Görsel sanatlar eğitiminde öznelik değerlendirmeyi zorlaştıran etkenler arasında yer almaktadır (Kırıçoğlu, 2002:204). Öğretmenlerin kendi bilgi deneyim ve özellikle kişisel beğeni tercihlerini öğrencinin etkinlik süreçlerinde egemen kılmaya çalıştıkları, öğrencinin ise kendini ifade etmesi yerine hocanın beğeni ve isteklerine boyun eğdiği gözlenebilmektedir (Öztürk,2002:249).

Görsel sanatlar eğitiminin davranış kazandırmaya çalıştırmasında yaşanan bir güçlük de görsel sanatlar eğitimi dersinin diğer derslerde uygulama alanı olarak kullanılmasıdır. Sanat dersleri diğer derslerin uygulama alanı olarak kullanıldığında, davranış oluşturma noktasında başarılı olunamamakta, hedef davranışlar diğer derslerin güdümüne girebilmektedir (Ünver,2002:34). Böylece, diğer dersler görsel sanatlar eğitiminin istenen davranışı oluşturmada olumsuz yönde etkili olabilmektedir.

5. Görsel sanatlar eğitiminde Değerlendirme Nasıl Yapılmalı ?

Değerlendirme de ölçütler konusunda sanat eğitimcileri arasında farklı görüşler vardır. Bazı sanat eğitimcilerine göre görsel sanatlar eğitiminde değerlendirme yapılırken bazı noktaların göz önüne alınması gereklidir. Bu noktaların genellikle tecrübe ile oluşturulmuş kriterler olduğu görülmektedir. Örneğin, Gel'e (1990:199) göre; değerlendirme kriterleri şunlardır:

- Yapılan çalışmanın özgünlüğü
- Verileni alma, uygulama ve çözümlenme yetisi

- Anlatım gücü
- Zamanını, araç ve gereci kullanma yeterliliği

Artut'a (2001:294) göre;

- Konunun anlam ve amacına uygun gelişimi,
- Konunun özgünlüğü (konuya farklı yaklaşım, özgün anlatım dili ve yorumu),
- Beceri düzeyi (sanatsal değerleri ve malzemeleri ustaca kullanabilme),
- Zamanı verimli kullanabilme,
- Çalışma koşullarına uyma (temizlik düzenlilik)dir.

Armstrong (1994:19) a göre ise; sanatsal bilgi ve ölçütlerin kullanılmasında genel olarak aşağıdaki noktalara dikkat edilebilir. Öğrenciler:

- Sanat ve sanatçılar hakkında bilgi sahibi olabildi mi?
- Sanatsal araçları, metotları, teknikleri kullanmada yeterli oldu mu?
- Fikirlerine etkili görsel formlar verebildi mi?
- Doğadan ve insanlardan oluşan çevrenin görsel kalitesini ayırt edebildi mi?
- Sanatsal etkinliklere aktif olarak katılabildi mi?
- Sanatsal konulara destek verilmesiyle ilgili konuların nedenlerini ifade edebildi mi ?
- Sanatsal çalışmaların analizini ve onların anlamlarının yorumunu yapabildi mi?
- Sanata ve sanatın hayattaki önemine karşı pozitif davranış gösterebildi mi?
- Meraklı, yaratıcı, yenilikçi ve yeni fikirlere açık mı?
- Sanat hakkındaki fikirlerini sözlü ve yazılı açık şekilde ifade edebildi mi?
- Fikirlerini sanatsal tartışmada, yaratıcı sanatsal ürünlerde anlatabildi mi ve sentez yapabildi mi?

Görüldüğü üzere burada sanat eğitimcilerinin belirlediği kriterler kişisel görüşlerine göre olmakla birlikte birbirleriyle de tam olarak örtüşmemektedir. Ayrıca bu kriterlerin sayısal değerlere dönüşebilirliği yoktur. Bu kriterler oldukça geneldir ve sayısal değerlere dönüştürülmesinde kişisel beğenilerin etkili olabileceği açıktır.

Değerlendirmede kullanılacak yöntemler konusunda da sanat eğitimcilerinin farklı görüşler ileri sürmektedirler.

Artut'a (2001:293) göre; İlköğretimde değerlendirme, öğrencinin beceri düzeyi ve sanatsal bilgi düzeyi olmak üzere iki aşamada olabilir. Yıl veya dönem içerisinde öğrenci etkinlikleri önceden belirlenen kriterlerle değerlendirilir. Bilgi düzeyi ise; öğrencinin edinmiş olduğu sanatsal kültür birikimi, bazı sanatsal kavram veya sorunları yazılı olarak betimleyebilme düzeyi, sanat ürünlerine bakış açısı ve eleştiri yetisini içeren test soruları sonuçlarından alınan veriler göre değerlendirilebilir.

Başka bir görüşe (Stokrocki,Kırıçoğlu,1996:43) göre; özellikle uygulamalı çalışmalar için ölçüt belirlenebilir. Örneğin,

- Ustalık, bir gerecin tam ve tekniğine uygun kullanılması x puan
- Özgünlük (soruna bilinen kalıp çözümler dışında bir çözüm bulunması)..... y puan
- Verilen ödevin ve ödevle ilişkin kavramların tanımlanması z puan
- Zamanında işi tamamlama n puan
- Serbest puanlar

Armstrong'a (1994:1) göre: sanat eğitimde kullanılan öğretim yöntemleriyle, öğretimde kullanılan yöntem ve tekniklerle yakından ilgili görülmektedir. Sanat derslerinde içeriğin değişmesi, genişlemesi beraberinde karakterize edilmiş yeni öğretim yaklaşımlarının geliştirilmesini ve bunun yanında değerlendirmede buna bağlı farklı metotların kullanılmasını gerektirmektedir

Bir görüşe (Stokrocki-Kırıçoğlu,1996:44) göre; değerlendirmede üç yöntem kullanılabilir: Bunlar geleneksel (nicel) sanat testleri, ön değerlendirme ve ön değerlendirme yöntemidir.*Geleneksel (nicel) sanat testleri*; nicel değerlendirme araçlarıyla öğrenmeyi sayısal değer yoluyla ölçer. *Ön değerlendirme (niteliksel) yöntemi*; niteliksel değerlendirme araçları bir sanat deneyiminin niteliklerini tanımlar ancak bunları ölçmez (öğrenci çalışmalarının video kayıtları, fotoğrafları, çalışma kağıtları vs.). *Son değerlendirme yöntemi*; öğrencinin gelişiminin değerlendirilmesidir. Dosya değerlendirmesi olarak da bilinen bu değerlendirme son ürünü ve bunu gelişim evrelerini kapsar.

Gentle'ye (1993:121) göre: öğrenci çalışmalarını değerlendirirken çalışmanın incelenmesinden ve daha önce tutulmuş gözlem notlarından bazı özellikler aranabilir. Bu özellikler öğrenmenin ilerleyişi konusunda bazı fikirler verebilir. Ve bu özelliklerin kullanılmasıyla bir ölçek oluşturarak öğrencideki gelişmeler takip edilebilir. Bu kelimeler güven (confidence), beceri (skill) ve anlama (understanding) dir. Her öğrenme ile öğrencide *güveni* artırmak amaçlanır.Uygulama ve pratikler ile

beceride artışın olması beklenir. Öğretmen yalnızca materyaller ve onları kullanma konusunda bilgi ve becerinin artışını değil, aynı zamanda öğrencilerin sanatı daha iyi anlamaları amaçlanır.

Türkdoğan'a (1981:102) göre: öğrenciler değerlendirilirken bir diğeri veya bir grupla kıyaslanmamalı, her öğrenci kendi özellikleri ve yetenekleri ölçüsünde değerlendirilmelidir. Öğrencilerin bir çalışmasına bakarak değil, belirli bir süre içinde yaptığı tüm çalışmalar görülerek değerlendirme yapılmalıdır. Öğrencinin çabası, iyi niyeti, verileni ne denli başarabildiği gözetilerek nota yansıtılmalıdır. Onların zekice buluşları iyi kavranmalı, hangi süreçten geçmiş oldukları iyi gözlenmelidir.

Değerlendirmede kullanılabilceği savunulan bir yöntem de eleştiri yöntemidir. Eisner'e (1997:223) göre; sanat eleştirisi bir değerlendirme yöntemi olarak kullanılabilir. Bir görsel formun hakkında öğrenci tarafından kanıtlarla desteklenen bir yargı beklenebilir. Ya da bir yargı kanıtlarla çürütülebilir. Örneğin, bir öğrenci "Bu heykelin önemli bir eser olduğunu düşünüyorum" diyebilir. Burada öğretmen öğrenciye "Niçin?" sorusunu sorabilir. Öğrencide bu soruyu cevaplamak için sahip olduğu bilgileri ortaya dökebilir. Böylece öğretmen, öğrencinin sanattan ve estetikten ne anladığı ve bu konuda ne kadar bilgi sahibi olduğu hakkında bir fikir sahibi olabilir.

Görsel sanatlar eğitiminde değerlendirme konusunda en son gelişmelerden biri de Çoklu Zeka Kuramı'nın ileri sürdüğü değerlendirme yöntemidir. Bu kurama göre bireyler sekiz farklı zeka türüne sahiptir (Gardner,1983,1999). Çoklu zeka kuramı öğrencilerin belli bir beceri, konu ya da alandaki yeterliliğini çeşitli yollarla gösterebilmesi inancını savunmaktadır. Öğretim sekiz farklı yolla yapıyorsa, değerlendirme de sekiz farklı yolla yapılabilir görüşü vurgulanmaktadır (Bümen,2002:89). Böylece Gardner (1993:174) değerlendirmeyi, bireyin yetenekleri ve potansiyeli ile ilgili bilgi edinmek, bireye yararlı dönütler sağlamak ve çevresindekilere yararlı veriler vermek olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle klasik testlerden çok, öğretmen, öğrenci ve velilerin değerlendirme çalışmalarının içinde sürekli yer aldığı bir yaklaşımı savunur.

Görsel sanatlar eğitiminde değerlendirme konusu üzerine bir çok araştırma yapan Gardner bazı sonuçlara ulaşmıştır. Gardner, bu araştırmalar sonucuna dayanarak sanatsal öğrenmenin tamamen bilişsel aktiviteler olduğunu belirtmiştir (Zessoules ve ark.,1993:122). Bu durumda görsel sanatlar eğitimindeki değerlendirme diğerlerinden farksızdır.

SONUÇ

Görsel sanatlar eğitiminde değerlendirme işleminde bazı sorunlar yaşanmaktadır. Amaçların yeterince açık olmaması ve değerlendirmede standartların olmaması en başta gelenidir.

Amaç ile değerlendirme arasında sıkı bir ilişki vardır. Değerlendirme amaca bağlıdır. Amaca ne kadar ulaşıp ulaşamadığı değerlendirilir. Ancak görsel sanatlar eğitimi programında ölçülmesi ve değerlendirilmesinde zorluk yaşanan davranışlar yer almaktadır.

Görsel sanatlar eğitiminde ölçülebilirlik sınırlıdır. Görsel sanatlar eğitiminin kendine özgü yapısı öznelliğe değer verir ve ona ulaşabildikçe başarılı olduğunu kabul eder. Bu durum ölçme ve değerlendirmenin karakteriyle çelişir. Ayrıca gözlemlenebilen davranışlar sınırlıdır. Ölçme ve değerlendirme ise gözlemlenebilen davranışlarla sınırlıdır.

Görsel sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme yöntemi konusunda fikir birliğine kavuşulamamıştır. Uygulanmakta olan yöntemler değerlendirmeyi ya da uygulanması tavsiye edilen yöntemler tatmin edici değildir.

Görsel sanatlar eğitiminde değerlendirme, sadece başarıyı sayısal değerle göstermek için değildir. Öğrenciyi notla değerlendirmenin ötesinde; öğretmeni, programı, hatta tüm okulu değerlendirmeyi kapsamalıdır. Başka bir deyişle görsel sanatlar eğitiminde sınav kavramını daha geniş yorumlamaya ihtiyaç vardır. Ayrıca görsel sanatlar eğitiminde değerlendirmenin öğrencinin yönlendirilmesine yardımcı olmak gibi işlevlerinin de olması ve sanat öğretiminde birbirinden çok farklı yöntemlerin kullanılması bu alana özgü ölçme değerlendirme tekniklerini gerekli kılmaktadır. Bununla birlikte, okullarımızda uygulanmakta olan sınav sistemi de sorunların artmasına neden olabilmektedir.

ÖNERİLER

1. Değerlendirme, derste ulaşılmak istenen hedef davranışlara göre olmalıdır. Ulaşılmak istenen hedef davranışlar ders öncesinde açık ve net olarak belirlenmeli ve değerlendirmede bunlar ölçüt alınmalıdır. Örneğin;

Hedef: Sıcak ve soğuk renkleri tanıyabilme.

Davranışlar:

- 1) Sıcak renkleri söyleme
- 2) Soğuk renkleri söyleme

3) Sıcak ve soğuk renkleri çalışmasında bilinçli olarak kullanma

Değerlendirme:

- 1) Sıcak renkleri söyleyebildi mi?
- 2) Soğuk renkleri söyleme söyleyebildi mi?
- 3) Sıcak ve soğuk renkleri çalışmasında bilinçli olarak kullanabildi mi?

2. Görsel sanatlar eğitimi programında başarı standartları belirlenmelidir. Bu standartlar değerlendirmede kolaylık sağlayabilir ve kişisel yargıları belirli bir derecede önleyebilir.

Kaynakça

- Armstrong, L.C. (1994). **Designing Assessment In Art**, Reston: National Art Education Association.
- Artut, K. (2001). **Eğitim Fakülteleri Ve İlköğretim Öğretmenleri İçin Sanat Eğitimi Kuramları Ve Yöntemleri**, Birinci Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Başaran, İ.E. (1992). **Eğitime Giriş**, Ankara: Gül Yayınevi Kadioğlu Matbaası.
- Bümen, N. T. (2002). **Okulda Çoklu Zeka Kuramı**, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Eisner, E.W. (1997). **Educating Artistic Vision**, United States of America: The Macmillan Company.
- Ertürk, S. (1972). **Eğitim Program Geliştirme**, Ankara: Yelkentepe Yayını: 4.
- Gardner, H. (1983). **Frames of Mind: The Rheory of Multiple Intelligences**, New York: Basic Books.
- Gardner, H. (1993). **Multiple Intelligences: The Theory in Practice**, New York: Published by Basic Books.
- Gardner, H. (1999). **Intelligence Reframed: Multiple Intelligences For The 21st Century**, New York, NY: Basic Books.
- Gel, H.Y. (1990). "*Türkiye'de Resim-İş Öğretiminde Yöntem ve Değerlendirme*", **Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**, Ankara: Türk eğitim Derneği Yayınları.
- Gentle, K. (1993). **Teaching Painting In The Primary School**, Trowbridge: Redwood Books.
- Gökaydın, N. (1996). "*İlköğretimden Yükseköğretime Kadar Sorunları İyi Bilen Sanat Eğitimcisi Yetiştirilmelidir*", **Milli Eğitim**, Sayı: 131, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

- Kırıçoğlu, O.T. (2002). **Sanatta Eğitim**, Ankara: Pegem A Yayıncılık..
- Küçükahmet, L. (2003). **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Mager, R.F. (1967). **Öğretim Amaçlarının Hazırlanması**, Ankara: Ajans-Türk Matbaası.
- MEB. (2000). **İlköğretim Okulu Ders Programları**, Resim-İş Programı 6-7-8, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Micheels,W. J., M.R. Karnes (1968). **Eğitimde Başarımın Ölçülmesi** (Çev: İbrahim Yurt), Ankara: Ajans-Türk Matbaası.
- NAEA (National Art Education Association) (1994), **The National Visual Arts Standards**, Reston,USA.
- Özçelik, D.A. (1981). **Okullarda Ölçme Ve Değerlendirme**, Ankara: ÜSYM-Eğitim Yayınları:3.
- Öztürk, M. (2002). *“YÖK-Dünya Bankası Projesi Resim Öğretmenliği Lisans Programında Desen Dersi Örneğiyle Sanat Eğitimi Öğretiminde Standart Bilgi Seviyesine Erişimin Önemi ve Gerekliliği”*, **Sanat Eğitimi Sempozyumu**, Ankara :G.Ü. İletişim Fakültesi Matbaası.
- San, İ. (1995). **Sanat Eğitiminin Geleceği**, Ankara: Mert Matbaası. (Seminer 20-22 Ekim 1994).
- Stokrocki,M-O.Kırıçoğlu.(1996). **Ortaöğretim Sanat Öğretimi**, Ankara, YÖK/DB, M.E.G.P.
- Tekin, H. (1982). **Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme**, Ankara: Daily News Ofset Tesisleri.
- Türkdoğan, G. (1981). **Sanat Eğitimi Yöntemleri** (Resim-İş Öğretimi), Ankara : Ayyıldız Matbaası A.Ş.
- Uçan, A. (1996). **İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi**, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Vickers, C. J. (1999). **Çoklu Zeka: Görüşmeler Ve Makaleler** (Çev.Meral Tüzel), İstanbul: BZD Yayıncılık.
- Yıldırım,C. (1983). **Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme**, Ankara: ÖSYM Eğitim Yayınları:7.
- Zessoules,R., D.P.Wolf, H.Gardner. (1993). *“A Better Blance: Arts Propel as an Alternative to Discipline-Based Art Education”*, **Discipline-Based Art Education and Culturel Diversity**, Printed in United States of America.

